

SS

2039

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ENVIRONMENTAL EDUCATION (Theory)
(Common for All Groups and Vocational Stream)
(Punjabi, Hindi and English Versions)
(Evening Session)

Time allowed : Two hours

Maximum marks : 45

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 139/C ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।
- (v) ਹਰੇਕ 1 ਅੰਕ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1-5 ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ 10 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (vi) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 6-10 ਹਰੇਕ 2 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ 20-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (vii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 11-15 ਹਰੇਕ 4 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਲੰਮੇ/ਵਿਚਲੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (viii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 16-17 ਹਰੇਕ 5 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਲੰਮੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ 80-100 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (ix) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 16-17 ਵਿੱਚ 100% ਆਂਤਰਿਕ ਚੋਣ ਹੋਵੇਗੀ ।

1. ਜਨਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਲਿਖੋ ।	1
2. ਦੋ ਸਰਬ-ਆਹਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ।	1
3. C.P.C.B. ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ।	1
4. ਭੋਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕੋਈ ਇੱਕ ਢੰਗ ਲਿਖੋ ।	1
5. ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਖਾਦ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ।	1
6. ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਧੇ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਲਿਖੋ ।	2
7. ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਲਿਖੋ ।	2

139/C-SS

[Turn over

8. ਪਰਾਲੀ ਜਲਾਉਣ ਨਾਲ ਭੂਮੀ ਉੱਪਰ ਪੈਂਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਿਖੋ। 2
9. ਟਿਕਾਉ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮੁੱਖ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ? 2
10. ਰਸਾਇਣਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਭੂਮੀ ਉੱਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ? 2
11. ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਰੱਖਣ 'ਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣਾ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ? 4
12. ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 4
13. ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਚਾਰ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖ ਲਿਖੋ। 4
14. ਟਿਕਾਉ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਪਹੁੰਚਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 4
15. ਫ਼ਸਲ ਚੱਕਰ ਦੇ ਚਾਰ ਲਾਭ ਦੱਸੋ। 4
16. ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੀ ਜੰਤੂ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? 5
ਜਾਂ
'ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਨਵਾਇਰਮੈਂਟ ਪਾਲਿਸੀ 2006' ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 5
17. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। 5
ਜਾਂ
ਭੋਜਨ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 5

(Hindi Version)

- ਨੋਟ : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 139/C अवश्य लिखें।
- (ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किए गए प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
- (iv) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
- (v) प्रत्येक 1 अंक वाले प्रश्न सं. 1-5 बहुत छोटे उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 10 शब्दों में हो।
- (vi) प्रश्न सं. 6-10 प्रत्येक 2 अंकों वाले छोटे उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 20-30 शब्दों में हो।
- (vii) प्रश्न सं. 11-15 प्रत्येक 4 अंकों वाले लम्बे/मध्यम उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 50-60 शब्दों में हो।
- (viii) प्रश्न सं. 16-17 प्रत्येक 5 अंकों वाले लम्बे उत्तर वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 80-100 शब्दों में होगा।
- (ix) प्रश्न सं. 16-17 में 100% आन्तरिक चयन होगा।
1. जनसंख्या को रोकने की कोई एक विधि लिखो। 1
2. दो सर्वाहारियों के नाम लिखें। 1

139/C-SS

3. CPCB का विस्तार रूप लिखो। 1
4. भूमि संरक्षण का कोई एक ढंग लिखो। 1
5. कोई एक पोटेशियम खाद का नाम लिखो। 1
6. जनसंख्या वृद्धि के कोई दो मुख्य कारण लिखो। 2
7. पौधों की आर्थिक महत्ता के कोई दो पहलू लिखो। 2
8. पराली जलाने से भूमि पर पड़ने वाले कोई दो बुरे प्रभाव लिखो। 2
9. टिकाऊ विकास के मार्ग में दो मुख्य बाधाएं कौन सी हैं ? 2
10. रसायनों के प्रयोग का भूमि पर क्या प्रभाव पड़ा ? 2
11. आस-पास को साफ-सुथरा रखने में विद्यार्थी अपना क्या योगदान दे सकते हैं ? 4
12. प्रकृति में संतुलन पर एक नोट लिखो। 4
13. पर्यावरणीय प्रबंध के चार तकनीकी पक्ष लिखो। 4
14. टिकाऊ विकास के लिए सामाजिक पहुंचों का वर्णन करो। 4
15. फसलों की अदला-बदली के चार लाभ बताओ। 4
16. पंजाब में जन्तु विविधता के बारे में आप क्या जानते हैं ? 5
- अथवा
- “नैशनल एन्वायरमेंट पॉलिसी.2006” पर एक नोट लिखो। 5
17. भारत में भोजन समस्याओं के कारणों को संक्षेप में लिखो। 5
- अथवा
- भोजन की संभाल की विधियों की वर्णन करो। 5

(English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code/paper-code 139/C in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialized as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) All questions will be compulsory.
- (v) Question No. 1-5 are very short answer type questions carrying 1 mark each. Answer to each question will be approximately in 10 words.

(vi) Question No. 6-10 are short answer type questions carrying 2 marks each. Answer to each question will be approximately in 20-30 words.

(vii) Question No. 11-15 are long/medium answer type questions carrying 4 marks each. Answer to each question will be approximately in 50-60 words.

(viii) Question No. 16 and 17 are long answer type questions carrying 5 marks each. Answer to each question will be approximately in 80-100 words.

(ix) In Question No. 16-17, there will be 100% internal choice.

1. Write any one method to control population.	1
2. Name two omnivorous animals.	1
3. Write the full form of C.P.C.B.	1
4. Write any one method to conserve soil.	1
5. Name any one potassium fertilizer.	1
6. Write any two main causes of increase in population.	2
7. Write any two aspects of economic importance of plants.	2
8. Write any two harmful effects of paddy stubble burning on soil.	2
9. What are two main barriers in the way of sustainable development?	2
10. What is the impact of use of chemicals on the land?	2
11. What should be the role of students to keep the surroundings clean?	4
12. Write a note on balance in nature.	4
13. Write four technical aspects of Environmental Management.	4
14. Describe the social approaches for sustainable development.	4
15. Write the four advantages of crop rotation.	4
16. What do you know about the animal diversity in Punjab?	5
or	
Write a note on National Environmental Policy, 2006.	5
17. Write briefly causes of food problems in India.	5
or	
Describe the methods of food preservation.	5